

آیین نامه اخلاق حرفه ای در فضای مجازی
ویژه شاغلین و دانشجویان گروه های علوم پزشکی

تهیه شده در مرکز آموزش مجازی دانشگاه علوم پزشکی کاشان
سال ۱۴۰۰

فهرست

۰	آیین نامه رفتار حرفه ای در فضای مجازی.....
۲	تیم گردآوری و تدوین.....
۳	مقدمه.....
۴	بخش اول: دستورالعمل پیشنهادی دانشگاه علوم پزشکی کاشان جهت ساماندهی فعالیتهای فضای مجازی.....
۴	کمیته ناظر بر فعالیت های شبکه های اجتماعی.....
۴	شمول دستورالعمل.....
۴	نحوه ایجاد صفحات یا شبکه های مجازی.....
۵	مدیر صفحات یا شبکه های مجازی.....
۵	نگهداری و حفاظت از اطلاعات بیماران در فضای مجازی.....
۶	شرایط عمومی گمنام سازی در فضای مجازی.....
۶	قوانین و مقررات عمومی صفحات یا شبکه های مجازی.....
۸	بخش دوم : ضوابط کلی اخلاق حرفه ای گروه های علوم پزشکی در فضای مجازی.....
۸	ضوابط حیطه عمومی.....
۹	ضوابط حوزه مراقبت و درمان.....
۱۰	ضوابط حوزه پژوهش.....
۱۰	ضوابط حوزه آموزش.....
۱۱	ضوابط حوزه عملکرد فردی.....
۱۱	واژه نامه.....
۱۲	منابع.....

تیم گردآوری و تدوین

مهندس فائزه غفاری

کارشناس ارشد فناوری اطلاعات سلامت
کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش

دکتر الهام موسوی نسب

دکتری تخصصی انفورماتیک پزشکی
استادیار دانشگاه علوم پزشکی کاشان
هیات علمی مرکز آموزش مجازی

آقای رضا عباسی

دانشجوی دکترای مدیریت اطلاعات سلامت

پایبندی به موازین رفتار حرفه ای پزشکی در فضای مجازی همانند فضای حقیقی، برای حفظ اعتماد عمومی به حرفه پزشکی ضروری است. گسترش ارتباطات مجازی در دهه های اخیر و افزایش کاربری رسانه های دیجیتال در حوزه بهداشت و درمان؛ اهمیت پایبندی به این موازین اخلاقی را افزون ساخته است. توسعه فناوری های جدید اطلاعاتی از جمله شبکه های اجتماعی به موازات ایجاد منافع ارزشمند، خطراتی را از سوی این شبکه ها متوجه اعتبار حرفه مندان مختلف از جمله گروه پزشکی نموده است. امروزه فضای مجازی یکی از قدرتمندترین رسانه های نشر اخبار و اطلاعات به حساب می آید که گروه های دانشجویی نیز نه تنها نباید از آن غافل بوده، بلکه به دنبال بهره وری حداکثری در جهت نشر اهداف و برنامه های خود باشند. توجه به تعهدات حرفه پزشکی در فضای گسترده و با قابلیت های متنوع مجازی، ضرورت تدوین و شفاف سازی راهنمای رفتار حرفه ای استفاده از این فضا را مشخص می کند. بدین ترتیب تعیین چارچوب های فعالیت زیرمجموعه های دانشجویی دانشگاه در فضای مجازی موضوعی ضروری به نظر می رسد که در ذیل به آن اشاره شده است.

بخش اول: دستورالعمل پیشنهادی دانشگاه علوم پزشکی کاشان جهت ساماندهی فعالیتهای فضای مجازی

امروزه فضای مجازی یکی از قدرتمندترین رسانه های نشر اخبار و اطلاعات به حساب می آید که گروه های دانشجویی نیز نه تنها نباید از آن غافل بوده، بلکه به دنبال بهره وری حداکثری در جهت نشر اهداف و برنامه های خود باشند. بدین ترتیب تعیین چارچوب های فعالیت زیرمجموعه های دانشجویی دانشگاه در فضای مجازی موضوعی ضروری به نظر می رسد که در ذیل به آن اشاره شده است.

کمیته ناظر بر فعالیت های شبکه های اجتماعی

به منظور نظارت بر فعالیت های شبکه های اجتماعی در دانشگاه، پیشنهاد می شود یک کمیته ناظر متشکل از متخصصین حوزه IT و اخلاق پزشکی تشکیل گردد. با توجه به مشابهت این فعالیتها به فعالیت نشریات دانشگاهی، کلیه درخواست های فعالیت، شکایات و ... در کمیته ناظر بر نشریات دانشگاه بررسی می شوند. همچنین کلیه تنبیهات احتمالی در خصوص فعالیتهای شبکه های اجتماعی منطبق بر آیین نامه نشریات دانشگاهی خواهد بود.

شمول دستورالعمل

کلیه تشکل های اسلامی، انجمن های علمی، کانونهای فرهنگی، هنری و اجتماعی، نشریات دانشگاهی، شوراهای صنفی و رفاهی، انجمن های ورزشی و ... که در این دستورالعمل به اختصار گروه های دانشجویی نامیده خواهند شد، مشمول این دستورالعمل خواهند بود.

نحوه ایجاد صفحات یا شبکه های مجازی

کلیه صفحات و شبکه های مربوط، جهت اطلاع رسانی گروههای دانشجویی زیرمجموعه معاونت دانشجویی و فرهنگی بایستی فرم درخواست مجوز فعالیت در شبکه های اجتماعی را تکمیل و به دبیرخانه کمیته ناظر بر فعالیتهای شبکه های اجتماعی تحویل نمایند.

کلیه صفحات و شبکه های ارتباطی رسمی مشمول این دستورالعمل که قبل از تاریخ اعلام این دستورالعمل فعالیت داشته اند، نیز بایستی صفحات و شبکه های جاری را در کمیته ناظر بر فعالیت های شبکه های اجتماعی ثبت نمایند.

مدیر صفحات یا شبکه های مجازی

مدیران صفحات و شبکه های مجازی گروه های دانشجویی بایستی با تائید مسئول هر گروه آموزشی و دانشجویی جهت فعالیت به مدیریت فرهنگی اجتماعی دانشگاه معرفی شوند.

مدیر صفحات یا شبکه های مجازی باید شرایط مربوط به مدیر مسئول نشریات را داشته باشند. بدیهی است مسئولیت بررسی حسن شخصیت و سوابق مدیران صفحات مجازی بر عهده شورای مرکزی هر گروه دانشجویی خواهد بود.

نگهداری و حفاظت از اطلاعات بیماران در فضای مجازی

نگهداری و حفاظت از اطلاعات و پرونده بیمار از تعهدات موسسه مراقبت سلامت می باشد. اطلاعات موجود در پرونده بهداشتی متعلق به شخص بیمار بوده و در واقع جزء حریم شخصی وی محسوب می شود و استفاده از آن ها و انتشار آن در فضای مجازی یا سایر بسترهای الکترونیکی به جز موارد درمانی و پرداخت هزینه مرتبط با درمان بیماران، پیگیری های قانونی و قضایی، ارزیابی های مربوط به حوزه سلامت، برنامه های مرتبط با سلامت همگانی و یا در موارد تهدید جدی برای سلامت عمومی، منوط به اجازه کتبی بیمار می باشد (۱).

در همین راستا لازم است با استفاده از دستور العمل نگهداری و حفاظت از اطلاعات بیماران در فضای مجازی نسبت به صیانت از اطلاعات بیمار در برابر دسترسی، اشتراک گذاری و استفاده افراد مختلف از اطلاعات بیماران در فضای مجازی اقدام شود. لازم به ذکر است در صورت عدم حفظ محرمانگی اطلاعات و افشاء اطلاعات بیمار، فرد بیمار یا نماینده قانونی وی حق هر گونه پیگیری اخلاقی، قانونی و قضایی را دارا است. لذا:

۱. کلیه ارائه دهندگان مراقبت سلامت نسبت به محرمانگی اطلاعات و حریم خصوصی بیماران مسئولیت دارند. بنابراین همواره باید بکوشند تا از اطلاعات بیماران سوء استفاده نشود.
۲. ارائه و ارسال هرگونه از اطلاعات از بیماران فقط در راستای اهداف آموزشی، مشاوره ای و درمانی امکان پذیر است و افراد نمی توانند خارج از این چارچوب، تصاویر و اطلاعاتی از بیماران را به اشتراک بگذارند.
۳. ارائه و ارسال اطلاعات هویتی بیماران در بستر فضای مجازی ممنوع است، بنابراین در شرایط اضطرار و یا انجام امور آموزش و مشاوره که نیاز به اشتراک گذاری اطلاعات بیمار مانند تصاویر رادیولوژی، تصاویر آزمایشات پاراکلینیکی و... است، باید اطلاعات شناسایی بیمار مانند نام، نام خانوادگی، نام پدر و کدهای شناسایی مانند کد ملی، شماره پرونده، شماره بیمه و... مخدوش یا گمنام سازی شود.
۴. در صورتی که نیاز به ارسال تصویری از ظاهر و صورت بیمار می باشد، می بایست قسمتی از چهره بیمار به گونه ای مخدوش گردد تا قابل شناسایی نباشد.

۵. مسئولیت رعایت محرمانگی فایل اشتراک گذاشته شده بر عهده ارسال کننده آن فایل برای اشخاص و گروه های دیگر است.

شرایط عمومی گمنام سازی در فضای مجازی

یکی از ویژگیهای فضای مجازی که می تواند هم به عنوان فرصت و هم تهدید به شمار آید امکان ناشناخته ماندن و گم نامی افراد است. این ویژگی ممکن است انسانهایی را که مستعد رذایل اخلاقی هستند، به پیشروی از این راه ترغیب کند. اما از سویی دیگر می توان آن را به عنوان زمینه ای برای رشد فضایل اخلاقی در انسانها نیز به شمار آورد. با فراهم آمدن زمینه های لازم، افراد جامعه میتوانند از این امکان در راستای ارتقاء فضائل اخلاقی و دوری از رذایل بهره جویند. در راستای ایجاد سطح مناسبی از اخلاق در فضای مجازی نیاز به انجام گمنامی در اشتراک گذاری اطلاعات می باشد. گمنام سازی باعث کاهش انگیزه های تمایل به رذایل اخلاقی و در پی آن ارتکاب جرم، سوء استفاده از اعتماد افراد، شیوع بی اعتمادی و سوء ظن در فضای مجازی می شود. گمنام سازی موجب ترویج انگیزه های خیرخواهانه، ایجاد آسان تر دوستی های پایدار در چارچوب آموزش های اصیل دینی و عمق بخشی به همدلی ها و همدردی ها، و نیز کاهش اقدامات فریب کارانه و سودجویانه می شود (۵).

لذا شرایط عمومی گمنام سازی در فضای مجازی عبارتند از:

۱. گم نامی نباید انگیزه های تمایل به رذایل اخلاقی و در پی آن ارتکاب جرم را تقویت کند.
۲. گم نامی نباید موجبات بروز سوءاستفاده از اعتماد افراد و در نهایت شیوع بی اعتمادی و سوء ظن در فضای مجازی را ایجاد کند.
۳. گم نامی نباید زمینه ساز ترویج انگیزه های خیرخواهانه و فاصله گرفتن کارهای نیک از انگیزه های ریاکارانه و مزدورانه قرار گیرد.
۴. گم نامی نباید موجب فاصله گرفتن افراد از هویت واقعی خود و باور کردن هویتی موهوم درباره خویش و در نهایت پدید آمدن بحران هویت در افراد نشود.

قوانین و مقررات عمومی صفحات یا شبکه های مجازی

کلیه مدیران صفحات یا شبکه های مجازی ملزم به رعایت نکات ذیل در بروزرسانی صفحات تحت مدیریت خود هستند و عواقب هرگونه فعالیت مغایر بر عهده مدیر صفحه یا شبکه گروه دانشجویی خواهد بود. کلیه قوانین و مقررات نشر مطالب در صفحات یا شبکه های مجازی گروههای دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی کاشان مطابق آیین نامه نظارت بر نشریات دانشگاهی می باشد. در این راستا رعایت موارد ذیل الزامی است:

- عدم انتشار هرگونه مطالب توهین آمیز به به ادیان مقدس الهی، شخصیت‌های سیاسی، مذهبی، حقیقی و حقوقی کشور و یا آداب، رسوم، قومیتها، لهجه ها و گویش های مختلف.
- رعایت موازین شرعی و اخلاقی.
- عدم تحریف اصول، ارزشها و مناسبت های انقلاب اسلامی، کشور و حاکمیت.
- عدم تحریف و بدعت گذاری در ارزشها و مبانی و متعلقات اسلام.
- رعایت حریم خصوصی افراد و عدم انتشار هرگونه مطالب توهین آمیز.
- عدم هدایت پیام (Forward) بدون درج منبع آن.
- عدم انتشار شایعات و هرگونه مطالب و تصاویر غیرمستند اعم از علمی، سیاسی، فرهنگی.
- عدم انتشار هرگونه محتوای منجر به ترویج آسیب های اجتماعی.
- عدم نشر هرگونه محتوای غیرمرتبط با رسالت ها و وظایف گروه دانشجویی.
- عدم نشر هرگونه اطلاعیه و یا محتوای غیررسمی.
- عدم هرگونه سوء استفاده از صفحات تحت مدیریت.
- نشر آگهی های مرتبط برون سازمانی صرفاً با تائید مدیریت مربوط در دانشگاه.
- عدم نشر هرگونه محتوای شخصی و یا تبلیغاتی تجاری.
- رعایت اصول دستوری زبان و ادبیات فارسی.
- استفاده از ابزارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات و فضای مجازی، در صورتی که باعث آسیب جسمی، شخصی، اجتماعی و... به افراد مختلف شود، ممنوع است.
- اشتراک گذاری اطلاعات بر بستر فضای مجازی می بایست بدون هرگونه تبعیض بر اساس نژاد، جنسیت، مذهب، معلولیت، ملیت و... باشد .
- اشتراک گذاری اطلاعات در فضای مجازی نباید در تضاد با آموزه های دینی، مذهبی و همچنین منافع ملی باشد.
- اشتراک گذاری اطلاعات در فضای مجازی نباید برای پیشبرد اهداف و منافع شخصی استفاده شود.

بخش دوم: ضوابط کلی اخلاق حرفه ای گروه های علوم پزشکی در فضای مجازی

ضوابط حیطة عمومی

ضرورت دارد هر يك از اعضای جامعه پزشکی در راستای رعایت شأن حرفه پزشکی و حفظ اعتماد عمومی به حرفه مندان پزشکی:

۱,۱. از انتشار تصاویر شخصی مغایر با شئون حرفه ای اعم از توزیع و پخش تصاویر خصوصی نمایانگر اشتغال به امور لغو و یا مغایر با قانون در سایتهایی که در آن به عنوان حرفه مند پزشکی شناخته می شود، خودداری کند.

۲,۱. آراستگی ظاهر و استفاده از پوشش متناسب با شأن حرف پزشکی و قوانین حاکم در کشور را در فضای مجازی رعایت کند.

۳,۱. از شایعه پراکنی، تهمت و انتشار هر گونه مطلب خلاف واقع که سبب سلب یا تضعیف اعتماد عمومی به حرفه مندان پزشکی در فضای مجازی شود، اجتناب ورزد و صداقت و راستگویی در ارائه اطلاعات را رعایت کند.

۲. از به کارگیری الفاظ غیر اخلاقی و خشونت آمیز، و انتشار هر گونه مطلب توهین یا تبعیض آمیز نسبت به قومیت، جنسیت، باورهای فرهنگی و مذهبی و غیره در فضای مجازی اجتناب ورزد.

۳. در خصوص بحثهای مطرح شده در محیط های مجازی، از انجام هر گونه قضاوت و تصمیم گیری، پیش از کسب اطمینان از درستی و صحت مطالب منتشر شده اجتناب ورزد.

۴. از هر گونه فریبکاری و سرقت علمی و ادبی مقالات، مطالعات و مستندات در فضای مجازی اجتناب می کند و حق مالکیت معنوی اطلاعات را در فضای مجازی رعایت میکند و در برابر انتشار مطالب در فضای مجازی به مسئولیتهای خود توجه دارد.

۵. برای به روزرسانی اطلاعات خود و اطمینان از امنیت آن در فضای مجازی اهمیت قائل بوده و مسئولانه عمل کند.

۶. نسبت به ارزیابی صحت هویت کاربران قبل از برقراری ارتباط با آنان اطمینان حاصل کند و از اعتماد بی مورد خودداری نماید.

۷. از ورود به حریم خصوصی مجازی دیگران از جمله صندوق پست الکترونیک شخصی، محیط کاربری شخصی در ابزارهای ارتباط جمعی و غیره اجتناب کند.

۸. در فضای مجازی با همکاران خود با شکیبایی، متانت، احترام و منصفانه و مطابق با اصول اخلاقی و ارزشها و هنجارهای فرهنگی رفتار نماید و به حفظ اسرار همکاران و سازمان در فضای مجازی پایبند است.

۹. در قبال آگاه ساختن همکاران و دانشجویان و سایر افراد از عواقب منفی مطالب نادرست و یا ناروایی که در فضای مجازی بارگذاری کرده اند، احساس مسئولیت کند و با حفظ کرامت و شأن انسانی به صورت محرمانه به ایشان تذکر دهد.

۱۰. به منظور ارائه اطلاعات، تعامل با همکاران و تبادل اطلاعات پزشکی، حتی الامکان از سایتهای معتبر و اختصاصی حرفه پزشکی استفاده کند.

ضوابط حوزه مراقبت و درمان

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه:

۱۱. در صورت نیاز به اشتراک گذاری اطلاعات بیماران و یا انجام بحثهای گروهی در محیطهای مجازی، محرمانگی اطلاعات افراد را رعایت نموده و به حذف اطلاعاتی که منجر به افشای هویت بیمار و شناسایی وی میشود، توجه می نماید.

۱۲. در فضای مجازی که به عنوان ارائه دهنده خدمات سلامت شناخته می شود از فعالیتهای تبلیغاتی انتفاعی برای شرکت های پزشکی و دارویی خودداری می کند.

۱۳. در صورت فعالیت و مشارکت در برگزاری برنامه های مشاوره مراقبتی-درمانی در فضای مجازی، به سئوالات افراد، صریح و به موقع پاسخ می دهد.

۱۴. در ارائه مشاوره در فضای مجازی، منافع و مصالح بیمار را اولویت قرار داده و از اطلاعات حاصل از بیمار در جهت منافع شخصی خود استفاده نمی کند.

۱۵. در قبال توصیه ها و فعالیتهای مراقبتی که در فضای مجازی ارائه میکند، قبول مسئولیت کرده و هر گونه عواقب مترتب به آن را می پذیرد.

۱۶. ضمن معرفی نام و جایگاه حرفه ای خود، از بزرگ نمایی توانمندی خود در فضای مجازی پرهیز می کند.

۷. پیش از برقراری ارتباط الکترونیکی با بیمار یا خانواده وی در فضای مجازی، از ایشان کسب اجازه می کند.

۱۸. نسخه ای پشتیبان از مکاتبات خود با بیماران در فضای مجازی را در پرونده ای به شکل محرمانه مستندسازی میکند.

۱۹. در صورت برقراری تعامل با بیماران و خانواده وی در فضای مجازی، ضمن توجه به ارزشها و هنجارهای فرهنگی و اجتماعی، حد و مرزهای ارتباط حرفه ای را رعایت می نماید.

۲۰. در برقراری روابط اجتماعی در فضای مجازی با کودکان یا گروه های آسیب پذیر، به احتمال سوء برداشت از ارتباط یا مطالب ارائه شده، توجه کرده و محتاطانه و دقیق عمل میکند.

۲۱. در چارچوب وظایف و اختیارات خود، در جهت بهبود و ارتقاء کیفیت و صحت محتوای ارائه شده در سایتهای مجازی وابسته به مراکز خدمات سلامت، میکوشد.

ضوابط حوزه پژوهش

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه:

۲۲. پیش از ارزیابی قابلیت اعتماد و درجه شواهد علمی مقالات و متون منتشر شده در فضای مجازی، از نتایج آنها در عملکرد طبابت خود استفاده نمیکند.

۲۳. جهت جلوگیری از سرقت اطلاعات مراکز تحقیقاتی و پژوهشی، از همکاری و مشارکت مجازی با سازمانهای ناآشنا اجتناب میکند.

۲۴. پیش از ورود اطلاعات بیماران به بانک داده های پژوهش که بر محیط مجازی قرار دارد از ایمن بودن محیط مجازی و محدودیت دسترسی افراد غیر مرتبط به این داده ها برای حمایت از این داده ها اطمینان حاصل می کند.

ضوابط حوزه آموزش

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه:

۲۵. در تدریس و گفتگوهای پزشکی در فضای مجازی از ارائه اطلاعات و دانسته های خود دریغ نمی ورزد.

۲۶. تلاش میکند تا به نحو موثری از فضای مجازی به عنوان بستری جهت تقویت تعامل بین استاد و دانشجو و سازمانهای آموزشی و تخصصی با هم، استفاده کند.

۲۷. در صورت بروز خطا در انتشار اطلاعات آموزشی در فضای مجازی، ضمن پذیرش مسئولیت، خود را متعهد به پاسخگویی دانسته و در جهت اصلاح آن اقدام میکند.

ضوابط حوزه عملکرد فردی

هر یک از اعضای جامعه پزشکی دانشگاه:

۲۸. در استفاده از فضای مجازی به مدیریت زمان توجه داشته و در ایجاد تعادل بین زندگی مجازی و حقیقی کوشا می باشد.

۲۹. برنامه ریزی هدفمندی جهت مشاهده محتواهای آموزشی در فضای مجازی داشته و به تأثیر احتمالی حاصل از آنها بر سلامت روحی، روانی و جسمی خود توجه دارد.

۳۰. در برقراری ارتباطات و تعاملات حرفه ای در فضای مجازی، مدیریت روابط عاطفی و احساسی را در نظر دارد.

واژه نامه

- اعضای جامعه پزشکی

شامل اعضا هیئت علمی تمام رشته های حرفهای علوم پزشکی و کادر حرفه ای مراکز بهداشتی - درمانی دانشگاه و فراگیران مشغول به تحصیل در تمامی مقاطع تحصیلی رشته های حرفه ای دانشگاه هستند.

- فضای مجازی

فضای مجازی به معنای هر گونه محیط الکترونیکی است که ارتباطات و انتقال اطلاعات در آن روی می دهد.

- شبکه اجتماعی

شبکه اجتماعی مجازی، زنجیره ای از ارتباطات و گروه های شبکه اجتماعی یا حضور غیر فیزیکی افراد در یک فضای مجازی است که به منظور ایجاد و حفظ تعاملات اجتماعی در میان افرادی که از لحاظ جغرافیایی در سراسر جهان پراکنده هستند، توسعه یافته اند.

- سرقت ادبی

استفاده از تمامی یا قسمتی از مطالب یا ایده های منتشر شده یا منتشر نشده فرد یا افراد دیگر بدون ذکر منبع به روش مناسب یا کسب اجازه در موارد ضروری.

- صندوق پست الکترونیک

پست الکترونیکی این امکان را به افراد می دهد که به صورت غیرهمزمان با افراد دیگر در ارتباط باشند. افراد از پست الکترونیکی برای پرسیدن سؤالات خود و همچنین برای بحث درباره مسائل مختلف با سایر افراد استفاده می کنند.

- **امور لغو:** کارهای سخیفی که در عرف، خالف شأن حرفه پزشکی در نظر گرفته می شود و اعتماد عمومی را به حرفه پزشکی کاهش میدهد.

منابع

- ۱- راهنمای رفتار حرفه ای در فضای مجازی، دانشگاه علوم پزشکی تهران- ۱۳۹۶
- ۲- آیین نامه ساماندهی فعالیتهای شبکه های اجتماعی (فضای مجازی)، دانشگاه صنعتی کرمانشاه- ۱۳۹۷
- ۳- دستورالعمل سطوح دسترسی به اطلاعات پرونده پزشکی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ایران، معاونت درمان، مرکز مدیریت بیمارستانی و تعالی خدمات بالینی، گروه آمار و فناوری اطلاعات سلامت- ۱۳۹۸